

Πως η παραγωγική υπεροχή της Κίνας γίνεται συστημική αδυναμία

Των: Γιώργου Ατσαλάκη & Ιωάννας Ατσαλάκη

Γιώργος Σ. Ατσαλάκης
Οικονομολόγος
Αναπληρωτής Καθηγητής
Πολυτεχνείου Κρήτης

Ιωάννα Ατσαλάκη
Διδάσκων
Πολυτεχνείου Κρήτης
Εργαστήριο Ανάλυσης
Επιστημονικών Δεδομένων

Η στρατηγική χαμηλού κόστους και μαζικής παραγωγής, η οποία για δεκαετίες τροφοδότησε την ανάπτυξη και την ενσωμάτωση της Κίνας στην παγκόσμια οικονομία, έχει πλέον οδηγήσει σε υπερπροσφορά, μείωση κερδών, και σε μία αντιστροφή τάσης οικονομικού τύπου: έναν αυτοτροφοδοτούμενο βρόχο όπου η αύξηση του όγκου παραγωγής αντικαθιστά την καινοτομία και την αειφορία. Αξίζει να γίνει ανάλυση των αιτιών, των επιπτώσεων και των ρεαλιστικών επιλογών πολιτικής, αξιολογώντας ταυτόχρονα διαφορετικές οπτικές γωνίες επί του προβλήματος.

Αιτιακή διάσταση: πολιτική κινήτρων και τοπικός ανταγωνισμός. Η άνοδος της Κίνας βασίστηκε στην απελευθέρωση των ειδικών οικονομικών ζωνών, στη μετατροπή ανθρωπίνου κεφαλαίου σε βιομηχανική ισχύ και στην προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Ωστόσο, οι τοπικές αρχές των επαρχιών της Κίνας ανταγωνίζονται εντάσσοντας υψηλά κίνητρα όπως η φθηνή γη, φορολογικά προνόμια, φθηνή χρηματοδότηση, με αποτέλεσμα να ενθαρρύνονται συνεχείς επενδύσεις σε παραγωγική ικανότητα. Το σύστημα αυτό δημιούργησε ισχυρότερο κίνητρο για όγκο παραγωγής παρά για ποιότητα ή καινοτομία. Η κρατική και η τοπική στήριξη ωθεί επιχειρήσεις να διατηρούν ή να αυξάνουν την παραγωγή ακόμα και όταν οι διεθνείς τιμές και τα περιθώρια κερδών συρρικνώνονται.

Δομικές συνέπειες: υπερπροσφορά «involution». Η υπερπροσφορά (overcapacity) μετατρέπει την αγορά σε ένα μηδενικό-άθροισμα πεδίο, όπου ο μοναδικός μηχανισμός επιβίωσης είναι η πτώση τιμών. Το αποτέλεσμα είναι πολλαπλό: βραχυπρόθεσμες ζημιές για παραγωγούς, διάβρωση κερδών και επενδυτικής βιωσιμότητας, στασιμότητα μισθών και, σε βάθος,

απώλεια κινήτρων για καινοτομία. Η έννοια της «involution» περιγράφει την αυτοκαταστροφική αυτή δυναμική, όπου παραγωγή και ανταγωνισμός οδηγούν σε αγώνα προς τα κάτω -αντί για ποιοτική αναβάθμιση- με συνέπειες που υπερβαίνουν τον οικονομικό χώρο και αγγίζουν τη δημοσιονομική σταθερότητα και τη νομιμοποίηση του πολιτικού συστήματος.

Διεθνείς επιπτώσεις: αποπληθωριστικό, στρατηγικό και πολιτικό κόστος. Η κινεζική υπερπαραγωγή έχει παγκόσμιες συνέπειες: διατηρεί τον παγκόσμιο πληθωρισμό χαμηλό αλλά ταυτόχρονα εξασθενεί βιομηχανίες στη Δύση και εμποδίζει την αναπτυξιακή αυτονομία άλλων χωρών. Επιπλέον, η «weaponized efficiency» -δηλαδή η σκόπιμη θυσία βραχυπρόθεσμου κέρδους για μακροπρόθεσμη κυριαρχία σε κρίσιμους κλάδους (όπως φωτοβολταϊκά, μπαταρίες, EV)- δημιουργεί στρατηγικά πλεονεκτήματα για την Κίνα αλλά επαυξάνει τον δημοσιονομικό ρίσκο εντός της ίδιας της χώρας. Ο βαθμός στον οποίο η παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα εξαρτάται από φθηνή κινεζική παραγωγή μεταφέρει γεωοικονομική ισχύ και μειώνει εναλλακτικές επιλογές διεθνώς. Υπάρχουν πολλαπλές προσεγγίσεις ερμηνείας:

1. Μακροοικονομική / συστημική οπτική: Προτείνει ότι η οικοδόμηση παραγωγικής ικανότητας χωρίς αντίστοιχη στρατηγική ζήτησης οδηγεί σε δομική ανισορροπία. Η λύση απαιτεί «rebalancing» προς κατανάλωση και υπηρεσίες.
2. Πολιτική-θεσμική οπτική: Τονίζει ότι το πολιτικό σύστημα και οι τοπικές αρχές έχουν κίνητρα για συνεχή ανάπτυξη ως μέσο νομιμοποίησης· επομένως οι διορθώσεις απαιτούν κεντρικές παρεμβάσεις που να περιορίζουν τις αρνητικές εξωτερικότητες.
3. Στρατηγική / γεωπολιτική οπτική: Βλέπει τη σκόπιμη θυσία κερδών ως μέσο επίτευξης τεχνολογικής και προμηθευτικής κυριαρχίας, με ευρείες συνέπειες για την ισορροπία ισχύος.

Αντίστοιχα υπάρχουν και πολλαπλά προτεινόμενα μέτρα και πολιτικές επιλογές για πολλαπλές λύσεις των παραπάνω προβλημάτων:

A. Εσωτερικές μεταρρυθμίσεις στην Κίνα:

- Στοχευμένη περιστολή υπερβάλλουσας παραγωγής σε κλάδους όπου η προσφορά υπερβαίνει σαφώς τη ζήτηση, με κοινωνικά σχεδιασμένα σχέδια επανακατανομής εργατικού δυναμικού.
- Μεταρρύθμιση κινήτρων των τοπικών αρχών: σύνδεση αποδοχών και χρηματοδότησης με δείκτες ποιότητας ανάπτυξης (π.χ. αύξηση ιδιωτικής επένδυσης, καινοτομίας, κατά κεφαλήν εισοδήματος) αντί για αμιγώς παραγωγικές.

- Προώθηση εγχώριας ζήτησης: αύξηση μισθών, κοινωνική προστασία και διεύρυνση του δικτύου κοινωνικών υπηρεσιών ώστε να ενισχυθεί η κατανάλωση.

B. Διεθνείς / πολιτικές ανταποκρίσεις:

- Διπλωματική και εμπορική διαφοροποίηση: προώθηση διεθνών συμπράξεων και επενδύσεων ώστε να μειωθεί η μονομέρεια προμηθειών.
- Στόχευση σε τεχνολογική συνεργασία και κοινές προδιαγραφές, όχι απλώς ανταγωνισμό τιμών.
- Στρατηγικές δημόσιες πολιτικές στη Δύση για ενίσχυση παραγωγής κρίσιμων τεχνολογιών (π.χ. μπαταριών) με βιώσιμα κίνητρα και έλεγχο κρατικών επιδοτήσεων.

Γ. Επιχειρηματικές στρατηγικές:

- Διάχυση ρίσκου και διαφοροποίηση αλυσίδων εφοδιασμού (nearshoring / friendshoring) αντί επαναπαύσεως σε μια μόνη ζώνη παραγωγής.
- Επένδυση σε διαφοροποίηση προϊόντων, ποιοτική αναβάθμιση και υπηρεσίες μετά την πώληση ώστε να μειωθεί η ευαισθησία στην τιμή.

Κίνδυνοι και όρια κάθε λύσης. Κάθε πρόταση φέρει κόστος: Η μαζική περιστολή παραγωγικής ικανότητας επιφέρει κοινωνικό κόστος και απώλειες απασχόλησης. Η αύξηση μισθών μειώνει την ανταγωνιστικότητα βραχυπρόθεσμα. Η διεθνής πολιτική διαφοροποίηση απαιτεί χρόνο και κεφάλαια. Επίσης, η προσαρμογή κινήτρων των τοπικών διοικήσεων στην Κίνα εναπόκειται στην πολιτική βούληση του κέντρου. Παρά ταύτα, η μη δράση συνιστά ρίσκο συστημικής διάβρωσης.

Συμπέρασμα: Η «παγίδα της Κίνας» δεν είναι απλώς οικονομικό πρόβλημα κλάδου· είναι συστημικό πρόβλημα θεμάτων πολιτικής, νομιμοποίησης και διεθνούς εξάρτησης. Η έξοδος από αυτή τη δυναμική απαιτεί συντονισμένες, πολυεπίπεδες πολιτικές που συνδυάζουν βραχυπρόθεσμες προσαρμογές με μακροπρόθεσμο ανασχεδιασμό κινήτρων. Διεθνώς, οι εταίροι της Κίνας οφείλουν να αναγνωρίσουν ότι η φθηνή αφθονία μεταφράζεται τελικά σε ευπάθεια: για το Πεκίνο αυτό σημαίνει ότι η διαχείριση της μετάβασης από όγκο σε αξία είναι κρίσιμη· για τον υπόλοιπο κόσμο, ότι η εξάρτηση από φθηνή μαζική παραγωγή φέρει γεωπολιτικά και οικονομικά ρίσκα. Η ισορροπία μεταξύ παραγωγής και ζήτησης, μεταξύ κράτους και αγοράς, μεταξύ ταχύτητας και βιωσιμότητας, παραμένει η κεντρική δοκιμασία του 21ου αιώνα - και η απάντηση θα καθορίσει τόσο το μέλλον της Κίνας όσο και τη λειτουργία του παγκόσμιου οικονομικού συστήματος. Η Κίνα με εμπορικό πλεόνασμα πάνω από 1 τρις μπορεί αποκτά πλούτο και να θέλει να τον κρατήσει για πάντα, αλλά οι χώρες που υπόκεινται σε αντίστοιχα ισόποσα εμπορικά ελλείματα δεν θα καθίσουν άπρακτες όταν βλέπουν κάθε χρόνο ο πλούτος τους να μεταναστεύει προς άλλες χώρες.